

Δημοσιογραφική Διάσκεψη - 6/10/2015
Απονομή Βραβείου Νέμιτσας 2015 στις Εικαστικές Τέχνες

Ο Χριστόδουλος Παναγιώτου γεννήθηκε στη Λεμεσό το 1978. Ζει και εργάζεται στη Λεμεσό, το Παρίσι και το Βερολίνο.

Στην επιτροπή για την απονομή του βραβείου Νέμιτσας, υποβλήθηκαν φέτος περισσότερες από σαράντα προτάσεις, είτε με αίτηση των ίδιων των καλλιτεχνών είτε με πρόταση ιστορικών τέχνης και επιμελητών εκθέσεων. Η επιτροπή, αποτελούμενη από τις Marie-Laure Bernadac, επιμελήτρια εκθέσεων στο Μουσείο Πικάσσο, στο Κέντρο Πομπιντού και τέως υπεύθυνη για τη σύγχρονη τέχνη στο Μουσείο του Λούβρου. Chantal Béret, επιμελήτρια στο Κέντρο Πομπιντού, Anaël Pigeat, κριτικός τέχνης και υπεύθυνη σύνταξης στο περιοδικό τέχνης, Art Press critique d'art, Αντρη Μιχαήλ, καθηγήτρια σύγχρονης τέχνης στο Πανεπιστήμιο τεχνών της Αμιένης και Sarah Wilson ιστορικός τέχνης στο Courtauld Institut στο Λονδίνο αφού διαπίστωσε με μεγάλο ενθουσιασμό τη διεθνή καριέρα νέων καλλιτεχνών της Κύπρου και την αναγνώρισή τους από σημαντικά μουσεία και διεθνούς κύρους προσωπικότητες, και μετά από προσεκτική εξέταση όλων των έργων που υποβλήθηκαν, αποφάσισε ομόφωνα να απονεμίσει το πρώτο βραβείο στον Χριστόδουλο Παναγιώτου, με βάση αμιγώς καλλιτεχνικά κριτήρια. Η υποψηφιότητά του προτάθηκε από τον Γιάννη Τουμαζή, διευθυντή του Δημοτικού κέντρου τεχνών Λευκωσίας, προέδρου του διοικητικού συμβουλίου του ΘΟΚ και καθηγητή στο Πανεπιστήμιο Frederick.

Είναι εκπληκτική η παρουσία του Παναγιώτου στη διεθνή σκηνή. Ενας από τους λίγους αν όχι ο μόνος καλλιτέχνης από την Κύπρο που έχει μια τόσο έντονη δραστηριότητα και μια τόσο ευρεία αναγνώριση.

Το έργο του Χριστόδουλου Παναγιώτου έχει παρουσιαστεί σε ατομικές εκθέσεις στην Κύπρο και στο εξωτερικό. Από τις πιο πρόσφατες : στο Point Center στην Κύπρο (Point Center), στο Χονγκ Κονγκ (Spring), στην Ιαπωνία, στη Στοκχόλμη (Moderna Museet), στο Λουξεμβούργο (Casino), στην Αυστρία (Graz), στο Σαν Λουί των Ηνωμένων Πολιτειών, στη Λειψία, στη Ζυρίχη (Kunsthalle), στην Οξφόρδη (Museum of Modern Art), στην Κωνσταντινούπολη (Rodeo Gallery) και σε πολλά άλλα μέρη.

Οι συμμετοχές του σε διεθνείς Μπιενάλε, από τη Μπιενάλε Βερολίνου (2014), του Λίβερπουλ (2012), στην πολύ σημαντική Documenta (Kassel 2012), στην Μπιενάλε Ταϊπέι και στην Μπιενάλε Βυζαν (2008) είναι εντυπωσιακές και δείχνουν πόσο σπουδαία αντιπροσώπευση είχε η Κύπρος σε διεθνή κλίμακα με το έργο του καλλιτέχνη, χωρίς αυτό να έχει σχέση με εθνικές αποστολές ή επιλογές σε τοπικό επίπεδο. Τη φετινή χρονιά ο καλλιτέχνης αντιπροσωπεύει την Κύπρο στη Μπιενάλε Βενετίας, με μian εγκατάσταση που λιτά και καίρια συμπυκνώνει την φιλοσοφική και αισθητική του θεώρηση για τα πράγματα και την τέχνη.

Οι συλλογικές εκθέσεις του Χ. Παναγιώτου δεν είναι απλώς πολυπληθείς αλλά, πολλές από αυτές, διοργανώθηκαν από επιμελητές διεθνούς κύρους – για παράδειγμα, ο επιφανής Hans Ulrich Orbist ενδιαφέρθηκε πολύ νωρίς για το έργο του καλλιτέχνη, τον οποίο και υποστήριξε. Έχουν λάβει χώρα σε σημαντικούς εκθεσιακούς χώρους: στην Κύπρο, την Ελλάδα, το Λίβανο, το Ισραήλ, την Αγγλία, τη Γαλλία, την Ελβετία, τη Γερμανία, την Ισπανία και αλλού), αλλά και σε άλλες χώρες της Αμερικής και της Ασίας. Η παρουσία έργων του Χριστόδουλου Παναγιώτου στην αίθουσα Marcel Duchamp στο Μουσείο της Φιλαδέλφειας, δίπλα στο μυθικό έργο *Nu descendant un escalier* (1911), είναι ιδιαίτερα συγκινητική και δηλωτική της αναγνώρισης του έργου του.

Εργα του υπάρχουν σε σημαντικές δημόσιες και ιδιωτικές διεθνείς συλλογές.

Να υπενθυμίσουμε εδώ ότι ο καλλιτέχνης φιλοξενήθηκε σε *residencies* καλλιτεχνών : Cararcete στο Rio de Janeiro στη Βραζιλία (2011), IASPIΣ στη Στοκχόλμη (2009), Künstlerhaus Bethanien (Βερολίνο) (2008), Exposito, (Νάπολη, Ιταλία) (2007), CPH AIR, Κοπεγχάγη (2007), Platform-Garanti Center of Contemporary art, Κωνσταντινούπολη (2006), Κόδρα, Θεσσαλονίκη (2005).

Έχει τιμηθεί ήδη με το βραβείο The Future Of Europe Prize, Museum of Contemporary Art, Leipzig, Germany (2011), Undo Foundation award – Künstlerhaus Bethanien (2008), DESTA Prize, DESTA Foundation for Contemporary Art, Αθήνα (2005) και τέλος από το Υπουργείο παιδείας και πολιτισμού Βραβείο χορού για την περφόρμανς Evergreen (με τη Λία Χαράκη).

Το θεωρητικό υπόστρωμα των αναφορών στο έργο του Χριστόδουλου Παναγιώτου στοιχειοθετείται ήδη από τις πρώτες του σπουδές – περφόρμανς και παραστατικές τέχνες (στην Λυών) και ανθρωπολογία στο Λονδίνο. Η σύγκλιση αυτών των τομέων έχει δώσει μια ιδιαίτερη διάσταση και δυναμική στη δουλειά του καλλιτέχνη.

Ένα από τα κύρια και καίρια θέματα που τον απασχολούν σχετίζονται με την ιστορία, την έννοια της ταυτότητας και της μνήμης. Παρόλον ότι οι αναζητήσεις του καλλιτέχνη δεν εξαντλούνται στο τοπικό επίπεδο, η Κύπρος από την οποία αφορμάται, του έχει δώσει ένα γόνιμο έδαφος για θέματα που απασχολούν καλλιτέχνες και θεωρητικούς παγκοσμίως. Την αμφισβήτηση των κυρίαρχων ιστορικών αφηγήσεων και την εξέταση του τρόπου με τον οποίο κάθε λαός, μέσα από τα αρχεία και τα αρχαιολογικά ευρήματα, πλάθει την ιστορία του.

Ο Χριστόδουλος Παναγιώτου εντρυφεί στα αρχεία και ανασύρει εικόνες που αναδεικνύουν με αποσπασματικό, πλην όμως καίριο τρόπο, ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κυπριακής κοινωνίας. Μέσα από τα αρχεία, για παράδειγμα, του Δήμου Λεμεσού που αφορούν το καρναβάλι, και που παρουσιάζει ο καλλιτέχνης σε μια απέριτη και ουδέτερη προβολή διαφανιών, ξετυλίγεται μπροστά μας ένα σχόλιο για την κυπριακή κοινωνία που επιλέγει τους τυποποιημένους ήρωες του Ντίσνεϊ κρύβοντας πίσω από τις φιγούρες θλιμμένων κλόουν την τραγωδία που τη μαστίζει. Ακόμη, πέρ' από την πολιτική κατάσταση με τα άλυτα προβλήματα της, ο Παναγιώτου στέκεται κριτικά απέναντι στα στερεότυπα μιας κοινωνίας που έχει χάσει τον προσανατολισμό της και ταλεντεύεται με θέματα αυτοπροσδιορισμού, εξετάζοντας σε βάθος τους μηχανισμούς δημιουργίας της ιδεολογίας και της «κατασκευής» της ταυτότητας.

Επιπλέον, με την έκθεσή του στο Moderna Museet της Στοκχόλμης, και μετά από μελέτη στα αρχεία της Σουηδικής Αρχαιολογικής Αποστολής στην Κύπρο, ο καλλιτέχνης ερευνά τόσο την αρχαία όσο και την πιο πρόσφατη ιστορία της αποικιοκρατούμενης Κύπρου όσο και τις μεθόδους της ίδιας της αρχαιολογικής έρευνας. Οι αρχαιολογικές αποστολές τον 19ο και μέχρι τα μέσα του 20ου αιώνα είναι επίσης φορείς μηνυμάτων της αποικιοκρατικής στάσης απέναντι στις χώρες με πλούσιο αρχαιολογικό ενδιαφέρον. Η ηθελημένη απόσταση με την οποία παρουσιάζει ο καλλιτέχνης τα ντοκουμέντα και γενικά το αρχειακό υλικό κάνουν ακόμη πιο έντονο τον «δραματικό» τους χαρακτήρα, όπως για παράδειγμα οι φωτογραφίες με τα δεκάδες κιβώτια των κυπριακών αρχαιοτήτων που περιμένουν στο λιμάνι της Κερύνειας τη μετάβαση τους σε άλλη χώρα.

Τη σύγχρονη πραγματικότητα της Κύπρου και ένα από τα δυνατά σύμβολα της αποικιοκρατίας πραγματεύεται το έργο του 2008 (2008), shredded paper (κατακερματισμένες κυπριακές λίρες)ο καλλιτέχνης κατάφερε να εξασφαλίσει, πριν να χαθούν οριστικά, όλα τα χαρτονομίσματα της κυπριακής λίρας που αποσύρθηκαν από την κυκλοφορία με την αλλαγή του νομίσματος σε ευρώ. Μετά τον κατακερματισμό τους το έργο αναφέρεται σ' ένα σύμβολο συνδεδεμένο με την αποικιοκρατία, που γίνεται «άμορφο» γλυπτό. Το έργο θέτει επίσης έμμεσα την έννοια της αξίας, εκείνης των πραγμάτων, των λεφτών και σε τελευταία ανάλυση εκείνη της τέχνης. Το έργο έχει αγοραστεί πρόσφατα από το Κέντρο Πομπιντού στη Γαλλία.

Το θέμα της αξίας, τόσο της υλικής όσο και της συναιθηματικής επεξεργάζεται επίσης ο καλλιτέχνης στη σειρά με τα παπούτσια. Τα παραγγέλνει και κατασκευάζονται με παραδοσιακό τρόπο στα δικά του μέτρα με δέρμα από υπάρχοντα ήδη αντικείμενα -όπως τσάντες γυναικών από το οικείο περιβάλλον. Ο Παναγιώτου καταθέτει ένα σχόλιο για τη σύγχρονη γλυπτική και τα υλικά της, την κατασκευή και τη χρήση της, τη μετατροπή του παλιού σε κάτι νέο.

Installation view, 8th Berlin Biennale, 2014, Photo: Anders Sune Berg

Η καταφυγή και η αξιοποίηση πρωτογενών υλικών, με την ιδιαίτερή τους αξία για την ιστορία της Κύπρου, βρίσκει εφαρμογή στις αυτοσχέδιες «βρύσες» κατασκευασμένες από χαλκό – υλικό που προέρχεται από το μεγαλύτερο μεταλλείο της Κύπρου με ιδιαίτερη οικονομική σημασία από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα.

Στο έργο του Παναγιώτου γίνεται ένας κόμβος πολλαπλών αναφορών. Ακόμη, η ανανέωση αρχέγονων τεχνικών, που εμπλέκονται με την ιστορία ενός τόπου, χαρακτηρίζει και τη σειρά έργων με τη δημιουργία κεραμικών δαπέδου. Παρουσιασμένα τόσο στην Documenta (2012) όσο και στο παβίλιον της Μπιενάλε Βενετίας, τα κεραμικά αυτά χρησιμοποιούν την παραδοσιακή τεχνική κατασκευής και εντάσσονται στο χώρο ως μέρος της αρχιτεκτονικής του δομής.

Days and Ages, Installation view, ModernaMuseet, 2014, Photo: ModernaMuseet / ÅsaLundén

Ιδιαίτερο ακριβώς ενδιαφέρον παρουσιάζει η σχέση του έργου του καλλιτέχνη με το αρχιτεκτονικό και θεατρικό περιβάλλον, στοιχείο που προσδίδει στην εκάστοτε δημιουργία του έναν χαρακτήρα performance. Στη Μπιεννάλε Βενετίας για παράδειγμα στο έργο-κεραμικό δάπεδο πραγματοποιείται περφόρμανς από επαγγελματία χορευτή σηματοδοτώντας το χώρο ως σκηνή θεάτρου που είναι ταυτόχρονα και θέατρο ζωής.

And, Installation view, Casino Luxembourg, 2013, Photo: Andres Lejona

Με σύνθετες και πολυεπίπεδες σηματοδοτήσεις, όπου ο θεατής κινείται σε χώρους περισυλλογής και προβληματισμού, διατυπώνοντας ερωτήματα, όπως τι είναι τέχνη; πώς λειτουργεί αυτό το έργο; γιατί το δάπεδο; να το πατήσουμε ή όχι;

Ακόμη, το χώμα και το νερό, με τα οποία είναι φτιαγμένα τα κεραμικά του, είναι υλικά απόλυτα συνδεδεμένα με την ιστορία, και τις επιλογές που κάνει ένας λαός σε μια δεδομένη ιστορική στιγμή. Στην Documenta ο καλλιτέχνης χρησιμοποίησε νερό της θάλασσας και για την εγκατάσταση του στη Μπιεννάλε Βεντίας χώμα που προέρχεται από χώρους αρχαιολογικών ανασκαφών και που θεωρείται ως «αχρηστο» πια.

Μας καλούν να σκεφτούμε: τι αφήνουμε να ξεχαστεί; και τι επιμένουμε να θυμόμαστε; Έτσι, η γνωστική αναζήτηση που γεννά το έργο του Χριστόδουλου Παναγιώτου αυξάνει την αισθητική απόλαυση αλλά και τον προβληματισμό για καίρια υπαρξιακά ζητήματα που απασχολούν όχι μόνο τον καλλιτέχνη αλλά και τον σύγχρονο άνθρωπο και το έθνος ολόκληρο γενικότερα.

Για όλους αυτούς τους λόγους είμαστε απόλυτα πεπεισμένοι ότι ο Χριστόδουλος Παναγιώτου άξια τιμάται με το Βραβείο Νέμιτσας, αλλά τιμά παράλληλα και το Βραβείο Νέμιτσας, που έχει βραβεύσει μέχρι σήμερα επιστήμονες και καλλιτέχνες υψηλού κύρους και διεθνούς αναγνώρισης.

Άντρη Μιχαήλ

Καθηγήτρια ιστορίας της σύγχρονης τέχνης στο Πανεπιστήμιο τεχνών, Amiens Γαλλία

Μέλος της κριτικής επιτροπής